

К. Є. Машкова, В. П. Казарін

Катаєв Валентин Петрович



КАТАЄВ Валентин Петрович (16(28). 01. 1897, Одеса – 12. 04. 1986, Москва) – письменник, драматург, сценарист. Брат *Євгена Петрова*. Член-кореспондент Академії Гонкурів (Париж, 1976). Герой Соц. Праці (1974). Державні нагороди СРСР. Навч. у Одес. гімназії. Учасник 1-ї світової війни. Заарешт. ЧК, незабаром звільн. Від 1920 – у Червоній армії, в. о. командира батареї. Друкувався від 1910 в одес. періодиці. Зав. вікон сатири «ЮГРОСТА» (Одеса). Писав тексти для плакатів, частівки, фейлетони. 1922 переїхав до Москви, де публікував сатир. замальовки у г. «Гудок», «Труд», «Рабочая газета», ж. «Крокодил». Автор оповідань «В осажденном городе» (1922), «Записки о гражданской войне» (1924; обидва – Москва), романів «Остров Эрендорф» (Омск, 1924) та «Повелитель железа» (Великий Устюг, 1925), сатир. повісті «Растратчики» (ж. «Красная новь», 1926, № 10–12; 1928 – однойм. п'єса), комедії «Квадратура круга» (Москва, 1928), водевілю «Миллион терзаний» (ж. «Красная новь», 1931, № 4; Москва, 1933), комедій «Домик» (ж. «Литературный современник», 1940, № 5–6) і «Синий платочек» (ж. «Октябрь», 1943, № 2). Роман-хроніка «Время, вперед!» (ж. «Красная новь», 1932, № 1–9; Москва, 1932; однойм. фільм – 1966, «Мосфільм», реж. М. Швейцер; укр. перекл. – К.; Х., 1935) у репортаж. манері оспівав темпи соц. будівництва та змагання мільйонів під час індустріалізації у першу п'ятирічку. У 1930-і рр. співпрацював із г. «Правда». Повість «Белеет парус одинокий» (ж. «Красная новь», 1936, № 5; Москва, 1937; однойм. фільм – 1937, «Союздифільм», реж. В. Легошин; укр. перекл. – К., 1954) відтворює події революції в Одесі, «історію в людині» та відкриває тетралогію «Волны Черного моря» (повісті «Хуторок в степи», Москва, 1956; укр. перекл. – К., 1956; «Зимний ветер», Москва, 1960; укр. перекл. – К., 1962; «За власть Советов», Москва, 1949; укр. перекл. – О., 1949; 2-а ред. – «Катакомбы», Москва, 1951; укр. перекл. тетралогії – К., 1977). За

мотивами тетралогії знято однойм. фільм (1975–76, 8 серій, Київ. кіностудія худож. фільмів ім. О. Довженка; реж. А. Войтецький, О. Гойда, В. Криштофович). Події нім. інтервенції в Україну 1918 зображено у повісті «Я, сын трудового народа» (ж. «Красная новь», 1937, № 11). Під час 2-ї світової війни працював у Радіокомітеті та Радінформбюро на закордон, військкором г. «Правда» і «Красная звезда». 1941–42 писав нариси та оповідання, зокрема «Флаг», «Лейтенант», «Партизан», «Третий танк», повість «Жена» (ж. «Новый мир», 1943, № 10–11; Москва, 1944). Сталінська премія (1946) за повість «Сын полка» (ж. «Октябрь», 1945, № 1–2; ж. «Дружные ребята», 1945, № 1–8; Москва, 1945; однойм. фільми – 1946, «Союздифільм», реж. В. Пронін; 1981, Свердлов. кіностудія, реж. Г. Кузнецов; укр. перекл. – К., 1947). Автор сценаріїв мультфільмів «Квіточка-семипелюсточка» (1948; 1968), «Сопілка і глечик» (1951). Засн. і гол. ред. ж. «Юность» (1955–61). Публіцист. повість «Маленькая железная дверь в стене» (ж. «Знамя», 1964, № 6; укр. перекл. – К., 1970) присвяч. В. Леніну. Лірико-філос. повісті-спогади «Святой колодец» (ж. «Новый мир», 1966, № 5; Москва, 1969), «Трава забвенья» (ж. «Новый мир», 1967, № 3; Москва, 1969; 1999), «Разбитая жизнь, или Волшебный Рог Обертона» (ж. «Новый мир», 1972, № 7, 8; Москва, 1973), «Кубик» (ж. «Новый мир», 1969, № 2), «Алмазный мой венец» (там само, 1978, № 6; Москва, 1994), «Уже написан Вертер» (ж. «Новый мир», 1980, № 6), «Сухой лиман» (там само, 1986, № 1) – «нова», «асоціативна» проза К., стиль якої визначив як «мовізм» (розширив рамки оповіді, вільно переміщував дію у часі та просторі, замінив традиц. сюжет лірико-філос. роздумами, широко використовував ліричні відступи). Окремі твори К. українською мовою переклали О. Кундзіч, С. Ковганюк, О. Бандура, М. Пазяк та ін. В Одесі, на будинку, де народився К., встановлено мемор. дошку, його іменем названо один із провулків, у літ. музеї К. присвяч. експозицію.

Основні твори

Собрание сочинений: В 9 т. 1968–72; Собрание сочинений: В 10 т. 1983–86 (обидва – Москва).

Рекомендована література

1. Сидельникова Т. Валентин Катаев: очерк жизни и творчества. Москва, 1957;
2. Брайнина Б. Валентин Катаев: очерк творчества. Москва, 1960;
3. Скорино Л. Писатель и его время: Жизнь и творчество Валентина Катаева. Москва, 1965;
4. Липкин С. Катаев и Одесса // Знамя. 1997. № 1;
5. Супа В. «Мовизм» Валентина Катаева в контексте термина «постмодернизм» // Рус. постмодернизм. Ставрополь, 1999;
6. Рытова Т. А. Изображение реальной личности в постмодернистской прозе В. П. Катаева 1960–1970-х годов // Худож. лит-ра, критика и публицистика в системе духов. культуры. Тюмень, 2001. Вып. 5;

7. Котова М., Лекманов О. Плешивый щеголь: из реального комментария к памфлетному роману «Алмазный мой венец» В. Катаева // ВЛ. 2004. № 3–4.

Бібліографічний опис:

Катаєв Валентин Петрович / К. Є. Машкова, В. П. Казарін // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2012. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-10325>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).